

ZA VEZE

~~BEZ NASILJA~~

Istraživanje i analiza strategija i programa prevencije
nasilja u partnerskim vezama mladih

Autorice/autor: Denis Sgagliardi Filipa Blažon, Jasminka Tešević, Kristina Manestar, Margareta Mihalic, Nataša Bijelić, Sanja Cesar, Vesna Nedić

Urednica: Sanja Cesar

Zahvaljujemo na suradnji Tanji Ivošević I Željki Bujan.

Kontakt-adrese:

CESI- Centar za edukaciju, savjetovanje I istraživanje
Nova cesta 4, 10 000 Zagreb
Tel. +385 1 2422 800
Fax: +385 1 2422 801
E-mail: cesi@zamir.net
www.cesi.hr

Udruga ZUM
Kandlerova 10, 52 100 Pula
Tel. + 385 52 211 364
Fax: + 385 52 211 364
E-mail: info@mladipula.org
www.mladipula.org

Udruga ZORA
A.Schulteissa 19, 40000 Čakovec
Tel. i fax + 385 40 395 344
E-mail: zora@udrugazora.hr
www.udrugazora.hr

Mirovna grupa Oaza Beli Manastir

J. Antala 3, 31300 Beli Manastir

Tel. i fax. +385 31 705 055

E-mail: oaza_bm@yahoo.com

www.oaza-bm.hr

POTENCIJAL - Udruga za razvoj ljudskih potencijala

Beli Kamik 2, 51 000 Rijeka

Tel. +385 95 901 3492

E-mail: udruga-potencijal@net.hr

www.potencijal.hr

"Ova publikacija izrađena je uz pomoć Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost udruga CESI, Oaza, Potencijal, Zora i Zum i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Nacionalne zaklade."

Projekt su sufinancirali: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Grad Zagreb i Grad Pula.

Godina izdanja: 2012.

"Povezani - za veze bez nasilja"

Istraživanje i analiza strategija i programa prevencije nasilja u partnerskim vezama mladih

Uvod

Pet organizacija civilnog društva iz različitih županija: CESI iz Zagreba, ZUM iz Pule, Zora iz Čakovca, Mirovna Grupa Oaza iz Belog Manastira i Potencijal iz Rijeke, udružile su se u radu na prevenciji nasilja u partnerskim vezama mladih kroz projekt "Povezani-za veze bez nasilja". Zajednički cilj nam je doprinijeti učinkovitijoj prevenciji nasilja u partnerskim vezama mladih te razvijanju svijesti o potrebi uklanjanja rodni stereotipa i ostalih uzroka rodno uvjetovanog nasilja.

Zašto baš nasilje u vezama mladih?

Nasilje protiv djevojaka i žena predstavlja najčešći i najbrutalniji oblik kršenja ljudskih prava. Dok se o nasilju protiv žena češće govori i djeluje u smjeru njegova sankcioniranja, nasilje protiv djevojaka, najčešće maloljetnih koje su u vezama s mladićima, ostaje nevidljivo i neprepoznato. Sve do nedavno, u Republici Hrvatskoj, problem nasilja u adolescentskim vezama nije bio predmetom društvenog interesa. Prva istraživanja ovog problema pokrenuo je CESI i to u dva navrata 2004. i 2006. godine. Rezultati ovih istraživanja ukazuju na činjenicu da velika većina mladih u dobi od 16 do 19 godina već ima iskustvo veze i mnogi/e smatraju da je nasilje u vezama ozbiljan problem u adolescentskoj populaciji. S obzirom na vlastita iskustva, više od dvije trećine mladih izjavilo je da je doživjelo da se osoba s kojom su u vezi prema njima nasilno ponašala, a nešto manje od polovice njih izjavljuje da je u vezi koristilo barem jedno agresivno ponašanje prema partneru/ici. Oblike ponašanja koji imaju za cilj uspostavljanje i održavanje kontrole i dominacije u vezi mladi ne prepoznaju kao nasilje, dok neki ne prepoznaju niti različite oblike seksualnog i fizičkog nasilja. Strah, sram, neosviještenost, nepovjerenje, te nedostatak relevantnih informacija i resursa, razlozi su zbog kojih mladi problem nasilja u vezi uglavnom nastoje riješiti sami, te se najčešće ne odlučuju prijaviti nasilje nekoj odrasloj osobi, kao niti potražiti pomoć i savjete izvan grupe bliskih prijatelja/ica što predstavlja izuzetno zabrinjavajući nalaz istraživanja.

Zašto ovakav projekt?

Nasilje u vezama mladih može imati neposredne, ali i dugoročne posljedice za žrtve, počinitelje/ice, obitelji i zajednicu. Neophodno je raditi s mladima na prevenciji nasilja jer je to doba kada ulaze u prve veze i vrlo često ne prepoznaju neke vrste ponašanja u svojim vezama kao nasilje. Nužno je raditi i na prepoznavanju i uklanjanju rodni stereotipa i mitova o nasilju koji opravdavaju i podržavaju nasilje protiv žena. Uzme li se u obzir ozbiljnost i složenost problema očigledno je da učinkovita reakcija zahtjeva trajnu posvećenost i suradnju zajednice, osoba na pozicijama odlučivanja te stručnjaka i stručnjakinja.

S obzirom na rasprostranjenost i dimenzije problema potrebno je ulaganje u dugoročne projekte prevencije s ciljem promjene stavova u vezi s rodnim ulogama i jednakošću spolova. Međutim, prevencija, da bi bila učinkovita mora biti popraćena adekvatnim zakonodavstvom i javnim politikama. Stoga je svrha ovog projekta praćenje provedbe te poticanje učinkovitije primjene javnih politika koje se bave prevencijom i sprječavanjem nasilja u partnerskim vezama mladih.

Metodologija

U okviru ovog projekta provedeno je mapiranje situacije vezano uz prevenciju nasilja u partnerskim vezama mladih i to na nacionalnom nivou ali i na nivou 5 županija: Osječko-baranjska, Primorsko-goranska, Međimurska, Istarska županija i Grad Zagreb. U tu svrhu kreiran je i upitnik odnosno "Vodič za analizu" koji je sadržavao glavna istraživačka pitanja i upute za analizu politika/strategija i preventivnih programa koje provode srednje škole, organizacije civilnog društva i institucije.

Istraživanje je uključilo analizu i praćenje provedbe nacionalnih politika i strategija ali i županijskih i gradskih politika/programa djelovanja vezanih uz mlade i rodno uvjetovano nasilje. Paralelno s analizom politika, provedeno je istraživanje vezano uz identifikaciju preventivskih programa koje provode srednje škole, organizacije civilnog društva i institucije. Na nivou županija, kako bi dobili uvid na lokalnoj razini, kao jedinica analize uzet je jedan veći i jedan manji grad. U nekim županijama npr. Istarska županija zatraženi su podaci za sve gradove u županiji te su analizirani svi prikupljeni podaci.

Podaci su prikupljeni direktnim putem, odnosno kontaktiranjem ministarstava, lokalnih vlasti, institucija, srednjih škola, organizacija civilnog društva ali i iz sekundarnih izvora kao što su informacije i izvješća dostupna putem web stranica.

Ukupno je analizirano 100 dokumenata, odnosno strategija, programa, planova i izvješća na nacionalnom i na nivou pet županija i gradova vezanih uz nasilje, mlade, obiteljsko nasilje, obrazovanje, zdravstvo, ravnopravnost spolova, i ljudska prava. Cilj analize dokumenata bio je dobiti informacije o tome bave li se problemom nasilja u vezama mladih; na koji način definiraju problem; koje mjere predlažu u odnosu na problem te koje su institucije zadužene za provedbu mjera.

Kod preventivnih programa koji se provode u srednjim školama i onih koje provode organizacije civilnog društva i institucije predmet analize bili su programi vezani uz prevenciju nasilja u vezama mladih ili programi koji imaju izraženu rodnu komponentu ili se pak dotiču teme rodno-uvjetovanog nasilja. Podaci o provođenju preventivnih programa u srednjim školama u odabranim gradovima dobiveni su od samih srednjih škola koje su se djelomično odazvale našem pozivu. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta čini se da ne posjeduje informacije o provođenju preventivnih programa u školama budući da su nas uputili na direktno kontaktiranje samih škola. Prikupljeni podaci su nepotpuni radi nedovoljnog odaziva škola (ovisno o županiji odaziv je bio ¼ ili ½ kontaktiranih škola) tako da su podaci prikupljeni i putem web stranica škola.

Prepreke i izazovi

Istraživački proces bio je izuzetno zahtjevan jer je, u nekim slučajevima, bilo teško doći do podataka. Tokom istraživanja pokazalo se da podaci ili ne postoje ili se ne prikupljaju sustavno ili ne postoje razrađeni mehanizmi upravljanja prikupljenim podacima. Prikupljanje podataka direktnim kontaktiranjem nadležnih institucija i lokalnih vlasti pokazao se kao problematičan poduhvat iz nekoliko razloga. Jedan od razloga predstavlja neznanje i neinformiranost službenih osoba ili prebacivanje odgovornosti na kolege/ice, zatim ignoriranje zakonskog roka za dostavu odgovora koje je rezultiralo ili slanjem odgovora daleko nakon zakonskog roka ili pak ne dobivanjem traženih informacija. Također, u nekim slučajevima bila je vidljiva i velika količina nepovjerenja prema organizacijama civilnog društva koje provode ovakav tip istraživanja.

Nacionalni programi, politike i strategije

Analiza javnih politika, strategija i planova provedena je na nacionalnom nivou te na regionalnom i lokalnom nivou u pet županija. Primarno smo zainteresirane/i za analizu planova i programa na lokalnom nivou, ali je važno analizirati njihovu usklađenost s nacionalnim dokumentima.

Na nacionalnom nivou analizirane su strategije koje se bave pitanjem zaštite od nasilja u obitelji, ljudskim pravima, ravnopravnosti spolova te politike i planovi za djecu i mlade.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, 2011. - 2016. prepoznaje da je posljedica obiteljskog nasilja upravo nasilje u vezama mladih, odnosno nasilje u partnerskim odnosima "Jedna od strateški važnih ciljnih grupa za preventivno djelovanje su djeca, a posebice mladi koji stječu prva iskustva u vezama, kada se uspostavljaju prvi obrasci partnerskih odnosa, pa i nasilnih odnosa." Između ostalog ciljevi koji će biti ostvareni politikom su: razvijati programe prevencije nasilja u populaciji djece i mladih osoba, te smanjiti pojavu nasilničkog ponašanja među mladim osobama u partnerskim vezama što se između ostalog postiže kroz razvijanje i provođenje programa primarne prevencije nasilja u partnerskim vezama u populaciji djece i mladih osoba u Republici Hrvatskoj, te kroz izobrazbu odgojno-obrazovnih djelatnika na temu prevencije nasilja i unapređenje kompetencija i odgovornosti djelatnika državnih tijela i organizacija civilnog društva. Izvješća o provedbi navode da je potrebno "kroz predavanja namijenjena učenicima osnovnih i srednjih škola djelovati u smjeru sprječavanja nasilja u obitelji i osvještavanja problema nasilja u obitelji već u ranijoj dobi te u prvim mladenačkim vezama, a ujedno i u smjeru sprječavanja međugeneracijskog prijenosa tog društveno neprihvatljivog ponašanja".

Kako program za naredno razdoblje još nije donesen, analiziran je **Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 2008. – 2011.** koji uključuje pitanje nasilja među mladima te nasilja u obitelji. Izriekom spominje i pitanje nasilja u adolescentskim vezama u mjeri vezanoj uz suzbijanje nasilja među mladima "Uvesti i provoditi različite mjere suzbijanja nasilja među mladima uključujući i adolescentske veze.

Nacionalna politika za ravnopravnost spolova 2011.-2015. bavi se pitanjem rodno osjetljivog obrazovanja te donosi mjere kojima će doprinijeti uklanjanju svih oblika nasilja nad ženama. Osvijestiti širu javnost o pojavi rodno uvjetovanog nasilja je jedna od mjera u okviru koje bi svakako trebalo uključiti i problem nasilja u vezama mladih.

Programi i planovi za djecu i mlade ne prepoznaju pitanje rodno uvjetovanog nasilja i nasilja u vezama, već govore o poremećajima u ponašanju, a u koje se ubraja agresivno i nasilničko ponašanje. Planovi na lokalnom nivou su u ovom segmentu usklađeni s nacionalnim dokumentima, te ne uključuju rodnu perspektivu niti se u dovoljnoj mjeri bave problemom nasilja općenito, pa tako i nasilja u vezama mladih. **Nacionalni program za mlade 2009.-2013.** u području obrazovanja naglašava važnost suzbijanja nasilja i povećanja sigurnosti u odgojno obrazovnim ustavovima kroz aktivnost izrade "školskih kurikuluma koji će uključivati programe interdisciplinarnе i međuresorne edukacije odgojno obrazovnih djelatnika, učenika i roditelja s posebnim fokusom na vršnjačko nasilje." Mjere suzbijanja poremećaja u ponašanju odnose se na osiguranje rada "višenamjenskih savjetovališta unutar zdravstvenog sustava, pri službama školske medicine, uz podršku obrazovnog sustava i kompetentnih organizacija civilnog društva." Mjere koje se odnose na suzbijanje poremećaja u ponašanju a koje donosi **Nacionalni program za mlade 2009.-2013.** odnose se na osiguranje rada "višenamjenskih savjetovališta unutar zdravstvenog sustava, pri službama školske medicine, uz podršku obrazovnog sustava i kompetentnih organizacija civilnog društva." **Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012.** govori i o zlostavljanju i zanemarivanju djece, a neke od mjera su vezane uz izradu preventivskih i intervencijskih programa, uvođenje kolegija "Nasilje nad i među djecom" na dodiplomske i poslijediplomske studije te izradu programa permanentnog stručnog usavršavanja stručnjaka i provođenje znanstvenih istraživanja. Jedna od mjera je izrada i usvajanje **Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih** koja je izrađena za period od 2009. do 2012. i koja predlaže provođenje preventivnih programa u školama i lokalnim zajednicama.

Iako veći broj gore navedenih politika i programa ne govori specifično o nasilju u vezama mladih, oni ostavljaju mogućnost za provođenje takvih aktivnosti kroz prevenciju poremećaja u ponašanju, osvještavanje javnosti o rodno uvjetovanom nasilju i sl.

Regionalne razlike

U ovom dijelu analizirane su razvojne strategije, te županijske strategije koje se bave pitanjem nasilja u obitelji, djecom i mladima, pitanjem zdravlja i socijalne politike.

Razvojne strategije županija i Grada Zagreba prepoznaju neka od pitanja kojima smo se bavile u analizi kao razvojne potrebe. Tako se u nekima ističe potreba izobrazbe o ravnopravnosti spolova (Grad Zagreb), odnosno promicanje spolne jednakosti (Osječko baranjska županija), dok su druge prepoznale ovisnost, nasilje i neprihvatljivo ponašanje djece i mladeži kao ključne probleme (Primorsko – goranska županija) i predlažu mjere za razvoj učinkovitog modela prevencije ovisnosti i poremećaja u ponašanju djece (Istarska županija). Međimurska županija predviđa mjere preventivne zaštite, no samo u smislu oboljenja od kroničnih bolesti.

U analizama različitih oblika nasilja u društvu nasilje u vezama mladih zanemaren je i slabo istražen problem. Iako rezultati inozemnih i domaćih istraživanja ukazuju da je nasilje u partnerskim vezama mladih ozbiljan problem, posebno kada se imaju u vidu dalekosežne posljedice koje iz njega proizlaze, a na koje se pravovremenom intervencijom može utjecati. Iako je nasilje u obitelji univerzalni problem, strategije koje se bave zaštitom od nasilja u obitelji donesene su samo u Gradu Zagrebu i Primorsko – goranskoj županiji. **Zagrebačka strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine** usklađena je s Nacionalnom i u dijelu "Prevencija nasilja u obitelji" govori o prevenciji nasilja u partnerskim vezama u populaciji djece i mladih kroz

mjeru "Razvijati i provoditi programe primarne prevencije nasilja u partnerskim vezama u populaciji djece i mladih osoba u gradu Zagrebu". Strategija u području koje se odnosi na senzibilizaciju javnosti za problematiku nasilja u obitelji navodi "problem rodno uvjetovanog nasilja uključujući trgovanje ljudima i prostituciju, nasilje nad pripadnicima seksualnih i rodni manjina". U **Izvešće o provedbi mjera i aktivnosti za 2010. iz Zagrebačke strategije jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008.do 2010.** tema nasilja u mladenačkim vezama pojavljuje se jedino u aktivnostima organizacija civilnog društva. Društvo za psihološku pomoć (DPP) je provodilo aktivnosti preventivnog programa za srednjoškolce, udruga CESI edukativne aktivnosti kroz projekt "**Prevencija nasilja u adolescentskim vezama**". Iz izvješća obiteljskog centra vidljivo je da su oni proveli nekoliko radionica u školama.

Strategija "SIGURNA KUĆA" - nasilje u obitelji u PGŽ s akcijskim planom cjelovitog sustava zaštite od nasilja u PGŽ za razdoblje 2007 – 2009. izrađena je "...kako bi se dobio kvalitetan i relevantan dokument temeljem kojeg će se planirati buduće aktivnosti na sprečavanju nasilja". U uvodnom dijelu opisana je i prevencija nasilja u obitelji kroz model piramide prevencije, ekološki model nastanka nasilja i ulogu škole u prevenciji nasilja. Utvrđeno je postojanje nekih oblika primarne prevencije koje je potrebno evaluirati, te ih unaprijediti i osnažiti. U navedenom razdoblju predlaže se izgradnja „Cjelovitog sustava zaštite od nasilja u Primorsko-goranskoj županiji“. U taj sustav između ostalog spadaju: Mreža Osnovnih kapaciteta za prevenciju, suzbijanje i zaštitu žrtava nasilja; Nova stručna jedinica unutar Nastavnog zavoda za javno zdravstvo problemski usmjerena prevenciji nasilja u obitelji (prevencija i podizanje razine svijesti u školama, odnosi s javnošću, savjetovanje i rana detekcija); Povjerenstvo za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji PGŽ koje je koordinator i nositelj aktivnosti "Poticanja širenja kapaciteta za prevenciju, suzbijanje i zaštitu od nasilja na sve subregionalne centre." Prema dostupnim nam informacijama nije izrađen novi dokument, i nije nam poznato postoji li izvješće o provedbi mjera iz ove strategije. Aktualni ROP PGŽ poziva na daljnju provedbu mjera iz ove strategije u narednom razdoblju.

Programi i strategije na razini županija koje su usmjerene na populaciju djece i mladih začuđujuće malo se bave pitanjem nasilja među mladima, tako i nasiljem u vezama mladih. **Zagrebačka strategija za djecu od 2008. do 2012. godine** prepoznaje nasilje među i nad djecom, zlostavljanje i zanemarivanje djece i trgovanje djecom i ljudima. Strategija donosi mjere kao što su "razviti učinkovite programe suzbijanja nasilja među djecom u odgojno-obrazovnom sustavu" i "izraditi program aktivnosti za sprječavanje nasilničkog ponašanja među djecom smještenom u odgojnim i odgojno-popravnim domovima (uključujući izobrazbu osoblja). Strategija uključuje i mjere namijenjene zlostavljanoj i zanemarenoj djeci. **Gradski program djelovanja za mlade Grada Zagreba** donesen je 2004. godine i još je na snazi iako je najveći dio donesenih mjera trebao biti realiziran 2005. godine. Program ukazuje na potrebu edukacije za samozaštitu i obranu djece od tjelesnog i spolnog zlostavljanja. Radi informiranja mladih o pitanjima značajnim za unaprjeđenje položaja mladih **Program rada Savjeta mladih PGŽ za 2011. godinu** predviđa organiziranje tribine na temu „Suzbijanje nasilja među mladima“ .

Lokalni program djelovanja za mlade za Istarsku županiju predviđa mjere prevencije poremećaja u ponašanju mladih i razvijanje programa vršnjačke pomoći u lokalnoj zajednici i uključivanje mladih u programe prevencije društveno neprihvatljivog ponašanja. **Jedan od ciljeva Županijskog programa djelovanja za mlade Međimurske županije (2007)** je "preventivnim programima, tretmanskim mjerama i dosljednom primjenom zakona sprečavati sve oblike nasilja, huliganstva, netrpeljivosti, rasizma, šovinizma i ksenofobije; (...)" (str. 7) Programom su predviđene mjere prevencije ovisnosti i nepoželjnih oblika ponašanja. Iako Županijski program identificira

problem nasilja i predviđa preventivne programe, u programima rada Savjeta mladih za 2010. godinu i 2011. godinu organizacija, zagovaranje ili provođenje preventivnih programa tog tipa nije bilo uključeno. **Program rada Županijskog savjeta mladih Osječko-baranjske županije za 2011. i 2012. godinu** ne uključuje u prioritete djelovanja i ne predviđa mjere vezane uz pitanje bilo kojeg oblika nasilja.

Strategije vezane uz pitanje zdravlja u nekim regijama bave se poremećajima u ponašanju djece i mladih. **Plan zdravlja za PGŽ 2007. – 2012.** se problematikom nasilja bavi jedino u dijelu povezanom s ozljedama i predviđa edukaciju roditelja, djece i mladih o rizicima i mogućnostima sprječavanja ozljeda i nasilja te edukaciju budućih zdravstvenih djelatnika. **Plan za zdravlje Istarske županije 2011-2013** kao jednu od prioriternih zdravstvenih potreba stanovništva navodi prevenciju i liječenje ovisnosti i poremećaja u ponašanju djece i mladih. Plan za zdravlje građana Međimurske županije (2008 – 2012) kao jedini prioritet vezan uz mlade prepoznaje pušenje i prekomjerno pijenje mladih. **Plan zdravstvene zaštite Međimurske županije (2010)** u specifične potrebe zdravstvene zaštite uključuje (...) osiguranje uvjeta za smanjivanje svih oblika nasilja s posebnim naglaskom na sigurno okruženje u obitelji i cestovnom prometu." U nastavku dokumenta navode se konkretne mjere, ali ni u jednoj od mjera nisu spomenuti programi prevencije bilo kojeg oblika nasilja.

Grad Zagreb je usvojio Program socijalne politike od 2009. do 2012. i prepoznaje problem nasilja u obitelji i djecu i žene kao žrtve nasilja u obitelji te problem **trgovanja ljudima**, odnosno djevojke i žene kao žrtve trgovanja ljudima i prisile na prostituciju. U programu je kod zdravstvene zaštite djece i mladih predviđena aktivnost izrade programa prevencije nasilja.

Izvešća o provedbi mjera i aktivnosti za 2010. i 2011. iz Programa socijalne politike Grada Zagreba od 2009.do 2012. navode mjere u području obiteljskog nasilja, povezane sa žrtvama nasilja u obitelji te ženama i djevojkama žrtvama trgovanja ljudima. Neke od mjera vezane uz prevenciju nasilja među mladima, seksualno nasilje i obiteljsko nasilje provodi Grad u partnerstvu s OCD-ima, a dio kroz financijsku podršku projektima OCD-a. **Izveštaj o izvršenju Programa socijalnog značenja za Grad Zagreb u 2010.** navodi programe udruga i institucija koje je financirao Grad Zagreb. Dio projekta se odnosi na pomoć žrtvama nasilja, vršnjačko nasilje, zlostavljanje djece, bullying, nenasilno rješavanje sukoba i nenasilno djelovanje. Financiran je i CESI projekt "Pravo na život bez nasilja" koji se odnosio na nasilje u adolescentskim vezama.

Planovi i programi jedinica lokalne samouprave

U nastavku su prezentirani dokumenti i aktivnosti jedinica lokalne samouprave i možemo uočiti da se u najvećem broju gradova temom naše analize ne bave ili se bave sporadično. Dio jedinica lokalne samouprave sufinancira programe udruga koje se bave prevencijom nasilja, a u nekim gradovima se savjeti za mlade i vijeća za prevenciju bave temom nasilja među mladima.

U odnosu na ispitane jedinice regionalne/lokalne samouprave u PGŽ **Grad Rijeka** prednjači po organiziranosti, broju usvojenih lokalnih politika, tj. strateških dokumenata, po preventivnim programima koje provodi samostalno i/ili u partnerstvu, zatim praćenju provedbe lokalnih politika i programa kao i transparentnosti rada upravnih odjela i gradonačelnikova ureda, a potom i po dostupnosti podataka.

U dokumentu Smjernice Gradonačelnika Grada Rijeke za mandatno razdoblje 2009. - 2013. godine spominje se nastavak provedbe projekta Rijeka – zdravi grad koji uključuje i aktivnost "Gradsko vijeće učenika – Kolegij učenika", a koji se između ostalog bavi i prevencijom nasilja u adolescentskim vezama.

Program za mlade Grada Rijeke za razdoblje 2009.-2013 eksplicitno dotiče pitanje prevencije nasilja u populaciji mladih u kontekstu vršnjačkog nasilja i mladih kao žrtava nasilja. Spominje preventivno djelovanje u smislu poticanja razvoja komunikacijskih vještina i vještina nenasilnog rješavanja sukoba, zaštitu mentalnog zdravlja, psihološko savjetovanje i sl. U okviru područja Socijalna politika navode se mjere podupiranja programa prevencije zlostavljanja i zanemarivanja, razvoj programa vršnjačke pomoći i uključivanja mladih u prevenciju i korekciju socijalno neprihvatljivog ponašanja, senzibilizacije i učenja nenasilnog rješavanja sukoba i uvažavanja različitosti. Iz dokumenata gradskih tijela vidljivo je da su u okviru Programa za mlade provedene projektne aktivnosti kojima je obrađeno i pitanje nasilja u mladenačkim vezama (npr. projekt Kolegij učenika).

Provedba Socijalnog programa Grada Rijeke u 2011. g. sadrži podatak da je pružena potpora provedbi 82 projekta/programa čije su aktivnosti usmjerene na psihosocijalnu zaštitu neke od posebno osjetljivih skupina stanovništva, a pružena je potpora obilježavanju različitih datuma uključujući i obilježavanja djelovanja Skloništa za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja, Nacionalnog i međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, Svjetskog dana prevencije zlostavljanja djece.

Projekt ukupnog razvoja Grada Crikvenice 2006. – 2011 u okviru prioriteta "Modernizacija društva, stvaranje uvjeta za održivi razvoj i za mlade obitelji" govori o ravnopravnosti spolova i to kroz ostvarivanje mjere "Smanjenje društveno uvjetovanih razlika temeljenih na ekonomskim, zdravstvenim, nacionalnim, vjerskim, spolnim i rodnim obilježjima" što uključuje izradu i implementaciju programa ravnopravnosti spolova, te podizanje svijesti i znanja javnosti o važnosti tolerancije, mira i ljudskih prava. Upravni odjel za javne potrebe **Grada Crikvenice**, izvješćuje kako još nije donijet lokalni program borbe protiv nasilja, već da se problemima pristupa individualno i to u koordinaciji različitih institucija.

Gradska slika zdravlja i gradski plan za zdravlje (prosinac 2004.) prepoznaje probleme nedostatka aktivnosti, prostora i kvalificiranih voditelja u kojem bi se provodile aktivnosti s ciljem unaprjeđenja kvalitete života djece i mladih.

Program rada Savjeta mladih Grada Crikvenice za 2012. godinu predviđa pristup informacijama koje se tiču njihovih prava i obveza kroz radionice na teme bliske mladima (seksualnost, ovisnosti, zaljublivanje i sl.), te pomoć u izradi vlastitih projekata. Ima dijelove koji impliciraju mogućnost rada na području prevencije nasilja u vezama mladih.

U **Istarskoj županiji** kontaktirano je deset gradova, a dobiveni su službeni odgovori od njih pet Buje, Pazin, Rovinj, Umag i Vodnjan. Provedena je analiza svih prikupljenih dokumenata i pokazalo se da većina gradova u Istarskoj županiji nema razvijene strategije, programe i planove koji se bave nasiljem među mladima, te da niti jedan od navedenih gradova ne provodi programe za prevenciju nasilja u vezama mladih.

“**Program rada Vijeća za komunalnu prevenciju Grada Buja 2011.-2012.**” spominje provođenje aktivnosti za mlade koje se odnose na prevenciju i suzbijanje zlouporabe droga, edukaciju o posljedicama asocijalnog ponašanja te promoviranje volonterskog rada.

Grad Rovinj u “Godišnjem izvješću o provođenju programa rada na suzbijanju zlouporabe droga i maloljetničkog devijantnog ponašanja u 2010. god.” govori o preventivnim edukacijama učenika osnovnih i srednjih škola na teme komunikacije, tolerancije i nenasilnog rješavanja sukoba, odgovornosti prema sebi i drugima, skrbi o populaciji mladih ljudi s potencijalno rizičnim i društveno neprihvatljivim ponašanjem.

Vijeće za komunalnu prevenciju Grada Umaga provodi program prevencije poremećaja u ponašanju mladih, a uključuje i aktivnosti koje se odnose na suzbijanje nasilja u obitelji i vršnjačkog nasilja.

Grad Pazin sukladno s "Planom mjera" te "Programom socijalno zdravstvenih potreba Grada Pazina za 2012. godinu" financira provođenje preventivnih programa koje provode Savjetovalište za brak i obitelj Pazin te udruga Društvo naša djeca.

Socijalni program Grada Vodnjana nema predviđena financijska sredstva za provođenje strategija i programa prevencije nasilja među mladima.

Analiza dokumenata upućuje na zaključak da u Istarskoj županiji nasilje među mladima nasilje nije prepoznato kao problem i kao takav se ne spominje u planovima i programima.

U izvještajima nalazimo podatke koji govore o sufinanciranju projekata i program organizacija civilnog društva i ustanova koji se bave prevencijom i suzbijanjem nasilja među mladima, ali iz naziva projekta je teško utvrditi što se točno kroz te projekte radi. Izvještaj "Provedba Nacionalne strategije zaštita od nasilja u obitelji za razdoblje 2011. do 2016." u dijelu o provedbi medijskih kampanja navodi da je prikazana predstava na temu nasilja u adolescentskim vezama, a koja je nastala suradnjom Sigurne kuće Istra, Istarskog narodnog kazališta i pulskih srednjoškolaca.

Nakon analize prikupljenih dokumenata, utvrđeno je da se prevencija nasilja spominje u "**Županijskom programu djelovanja za mlade Međimurske županije**"(2007) i "**Planu zdravstvene zaštite Međimurske županije**"(2010)

U gradovima **Čakovec** i **Prelog** nisu pronađeni programi djelovanja vezani uz sprječavanje rodno uvjetovanog i vršnjačkog nasilja, a aktivnosti koje provode vijeća za prevenciju ovih gradova usmjerene su na druge teme prioritete. nasiljem u vezama mladih bavit će se **Savjet mladih grada Preloga** koji u Programu za 2012. godinu u poglavlju Socijalna politika planira provedbu projekta na temu „Veze bez nasilje među mladima” u suradnji sa udrugama mladih i za mlade.

Upravni odjel za društvene djelatnosti Grada Osijeka financijski potpomaže programe prevencije nasilja, ali nije donesena strategija koja bi uključivala problem nasilja u vezama mladih. Projekti se bave temama vezanim uz prevenciju različitih vrsta nasilja, uključujući nasilje među djecom, internetsko nasilje, nenasilnu komunikaciju i rješavanje sukoba, strategije odupiranja nasilju ili zlostavljanju.

U **Osijeku** postoji **Vijeće za prevenciju Grada Osijeka** kao koordinirajuće tijelo za provođenje mjera prevencije kriminaliteta i delikventnog ponašanja posebno mladih, a posljednje dvije godine definiralo je tri prioriteta (obiteljsko nasilje, nasilje djece i mladih te remećenje javnog reda i mira). Formirana je Stručna skupina za prevenciju i rješavanje vršnjačkog nasilja koja između ostalog

preporuča sustavno provođenje preventivnih programa u školama, edukaciju stručnog osoblja te naglašava važnost suradnje odgojno-obrazovnih i drugih ustanova koje trebaju davati jednak odgovor na nasilje.

Grad Beli Manastir je osnovao **Vijeće za prevenciju** koje je o temi nasilja među mladima neformalno razgovaralo na jednoj od sjednica.

Program rada Povjerenstva za ravnopravnost spolova gradskog vijeća Grada Belog Manastira za razdoblje 2007-2008 uključuje i "Obrazovanje mladih u svrhu prevencije nasilja" te je bilo u planu u suradnji sa školama i udrugama organizirati predavanja i radionice.

Program rada savjeta mladih za 2011. i 2012. Belog Manastira navodi nasilje kao štetni oblik ponašanja, ali nema aktivnosti vezanih uz prevenciju nasilja.

Grad Belišće usvojio je **Gradski program djelovanja za mlade i poticanje njegove provedbe** a u dijelu koji se bavi socijalnom politikom bavi se pitanjem „Zanemarivanja i zlostavljanja mladih kako međusobno, tako i od strane roditelja“.

Strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom grada Đakova od 2011.do 2015.godine. predviđa mjere usmjerene su na prevenciju i zaštitu osoba s invaliditetom, a uključuju osnaživanje osoba s invaliditetom za borbu protiv svih oblika nasilja.

Vijeće prevencije Grada Našica provodi projekt u partnerstvu sa Gradom Našice, osnovnim školama i Odsjekom za prevenciju PU "Organizacija prevencije u lokalnoj zajednici" koji uključuje i temu „Vandalizam, alkohol i nasilje među mladima“

Prakse i programi institucija i udruga

Obiteljski centri su prema Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji, 2011.- 2016 nositelji mjere razvijanja i provođenja programa primarne prevencije nasilja u partnerskim vezama u populaciji djece i mladih osoba u Republici Hrvatskoj. Obiteljski centri u analiziranih pet županija razlikuju se s obzirom na angažman i rad na prevenciji nasilja u vezama mladih. Neki obiteljski centri, poput onog u Međimurskoj i Osječko-baranjskoj županiji još su uvijek u fazi konsolidiranja jer su osnovani tek 2011.godine. Ostali obiteljski centri uglavnom provode preventivne programe čija su glavna tema partnerski odnosi i kvalitetni međuljudski odnosi koje možemo promatrati kao indirektan doprinos prevenciji nasilja u vezama mladih. S obzirom na problem nasilja u adolescentskim vezama, ističemo program Obiteljskog centra Primorsko-goranske županije, provođen 2009/2010, pod nazivom "Što U.M.J.E.S.T.O. nasilja? koji obuhvaća različite oblike nasilja, uključujući i nasilje u adolescentskim vezama a namijenjen je učenicima/ama 1. i 2. razreda srednje škole .

MUP

U 2010. godini MUP i Ujedinjeni narodi u RH provodili su, na nacionalnoj razini, kampanju "**Živim život bez nasilja**" čiji je cilj podizanje svijesti građanstva o prijavljivanju nasilja u obitelji i izgradnje kulture nenasilja među mladima. U analiziranim županijama, u okviru kampanje, provedene su različite aktivnosti vezane uz obiteljsko nasilje, nasilje nad ženama, i vršnjačko nasilje namijenjene uglavnom učenicima/ama u OŠ i SŠ te općoj populaciji. Kampanja je obuhvatila 512 škola na području cijele Hrvatske sa preko 50 000 učenika te gotovo 4 000 roditelja.

MUP je, također, surađivao sa organizacijama civilnog društva, centrima za socijalnu skrb, i obiteljskim centrima na projektima vezanim uz rodno-uvjetovano nasilje, obiteljsko nasilje, nasilje nad ženama, vršnjačko nasilje, zlostavljanje djece. Nasilje u adolescentskim vezama ističe se kao tema jednog od projekata PU Osječko-baranjske koja je provodila projekt "Prevenција nasilja u vršnjačkim vezama" s ciljem senzibilizacije mladih ali i građanstva za problem nasilja u vršnjačkim vezama. U sklopu projekta održana su predavanja učenicima/ama završnih razreda pojedinih OŠ i interaktivne radionice o ravnopravnosti spolova a provedena je i akcija u Osijeku koja je uključivala podjelu informativnih letaka i cvijeća mladim parovima.

Ostale institucije u svom radu se direktno ili indirektno dotiču teme nasilja. Primjerice Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti bilo je nositelj kampanje "1 od 5" Vijeća Europe za zaustavljanje spolnog nasilja nad djecom. Neke institucije su specijalizirane za određenu vrstu djelatnosti kao Zavodi za javno zdravstvo na razini županija i njihovi Odsjeci za prevenciju koji educiraju zdravstveno osoblje o prevenciji, psihičkim i fizičkim posljedicama nasilja te zakonskoj obvezi njegova prijavljivanja. Zavodi također provode i programe primarne prevencije rizičnih ponašanja u sklopu kojih se kao tema pojavljuje nasilje općenito i vršnjačko nasilje. U Istarskoj županiji, djeluje i Savjetovalište za djecu, mlade i obitelj Grada Umaga koje se indirektno bavi problemom nasilja u adolescentskim vezama kroz radionice i individualne konzultacije kao dio Programa prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih u Gradu Umagu. U Zagrebu djeluje Savjetovalište Luka Ritz koje se bavi pitanjem vršnjačkog nasilja te rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Važno je spomenuti Polikliniku za zaštitu djece Grada Zagreba koja pruža pomoć i podršku djeci s različitim traumatskim iskustvima što uključuje zanemarenu i zlostavljanu djecu i onu rizičnu za zlostavljanje, kao i njihovim obiteljima. Stručnjaci Poliklinike provode i različite programe izobrazbe na području cijele RH za stručnjake iz suradnih ustanova i sustava. Poliklinika se bavi problemom nasilja u vezama i izdala je priručnik na tu temu.

Udruge

U analiziranim županijama, u radu na prevenciji nasilja u adolescentskim vezama posebno se ističu udruge. **CESI** (Zagreb) je bila prva udruga na području RH i među prvima u regiji, koja se sustavno počela baviti prevencijom nasilja u adolescentskim vezama. CESI se od 2004. godine kroz istraživanja, edukacije, publiciranje edukativnih materijala, kampanje i zagovaranje bavi ovom temom. Posjeduje i mrežu koju čini više od šezdesetak edukatora/ica u institucijama formalnog obrazovanja na području cijele Hrvatske. Osim odraslih, u edukaciji edukatora/ica sudjeluju i vršnjački edukatori/ce. Dobre prakse rada prenesene su u Srbiju i BiH.

DPP (Zagreb) se od 2009. godine bavi prevencijom nasilja u mladenačkim vezama. Razvijen je kurikulum za radionice namijenjene srednjoškolicima/kama, održan seminar za stručne suradnike/ce

u srednjim školama i osmišljen radni materijal. U šk. god. 2010/11. Radionice su provedene u 82 srednje škole (39 gimnazija i 43 strukovne škole) u 36 gradova, s ukupno 5.150 učenika i učenica. Nasilje u mladenačkim vezama postalo je, po prvi puta, i tema u formalnom obrazovnom sustavu kroz izborni kolegij uveden na sedam sveučilišnih studija (četiri fakulteta na području grada Zagreba) koji je omogućio studentima/cama da steknu kompetencije za provedbu radionica.

SOS telefon–Grad Rijeka, Udruga za pomoć žrtvama nasilja od 2008. godine bavi se prevencijom nasilja u adolescentskim vezama kroz senzibilizaciju i informiranje mladih i šire javnosti a kreirali su i web stranicu o nasilju u adolescentskim vezama.

UDRUGA ZORA (Čakovec) bavi se prevencijom rodno uvjetovanog nasilja a od 2006. godine i prevencijom nasilja u adolescentskim vezama. Provode edukacije srednjoškolske populacije, ali i različitih ciljnih skupina, zatim javne kampanje i informiranje/senzibiliziranje javnosti a kreirali su i edukativne materijale za mlade.

Plavi telefon (Zagreb) provodi program prevencije pod nazivom *"Kako prepoznavanjem zlostavljačkih ponašanja izbjeći zlostavljanje u adolescentskim vezama"* namijenjen adolescentima/icama gdje mladi usvajaju znanja i vještine potrebne za razvijanje i održavanje kvalitetnih odnosa.

Ženska soba-centar za seksualna prava (Zagreb), bavi se prevencijom rodno-uvjetovanog nasilja, odnosno specifično, seksualnog nasilja među mladima. Provodi edukacije namijenjene mladima, ali i ostalim ciljnim skupinama, o nasilju protiv žena, seksualnom nasilju i trgovanju ženama u svrhe seksualne eksploatacije.

Status M (Zagreb) od 2009. godine provodi edukacijski program "Inicijativa mladića: promocija rodno ravnopravnih normi, zdravih životnih stilova i nenasilnog ponašanja mladih" gdje je rodno uvjetovano nasilje jedna od ključnih komponenti programa. Kontinuirano provode program u jednoj zagrebačkoj srednjoj školi a radionice provode i u nekoliko gradova u RH. U početku su radili samo s mladićima a nedavno su započeli rad i sa djevojkama.

Ostale udruge, u ovih analiziranih pet županija, kroz različite programe i aktivnosti kontinuirano rade na prevenciji vršnjačkog nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja djece, nasilja u obitelji te prevenciji rizičnih ponašanja ili pružaju direktnu pomoć i podršku djeci i mladima žrtvama različitih oblika nasilja.

Iako je ova analiza usmjerena na problem nasilja u partnerskim vezama mladih, smatramo važnim spomenuti i programe provođene na nacionalnom nivou i usmjerene na mladu, osnovnoškolsku populaciju i ostale oblike nasilja. Pojedine organizacije provode, na nacionalnoj razini, preventivne programe usmjerene na prevenciju nasilja i zlostavljanja u osnovnim školama. Tu ističemo program **UNICEF-a** *"Za sigurno i poticajno okruženje u školama"* koji se provodi s ciljem suzbijanja vršnjačkog zlostavljanja te CAP program prevencije zlostavljanja djece od predškolske do adolescentske dobi koju provodi **Udruga roditelja Korak po korak**.

Preventivni programi u srednjim školama

Ovdje su prezentirani rezultati analize preventivskih programa koji se provode u srednjim školama, a sadrže kao komponentu ili modul nasilje u adolescentskim vezama/vezama mladih, rodno uvjetovano nasilje, nasilje u partnerskim odnosima.

Sve su škole obavezne provoditi programe prevencije i o aktivnostima izvještavaju MZOS. Iako nadležno Ministarstvo prikuplja podatke, oni nisu adekvatno dokumentirani, te su u analizi korištene samo informacije dobivene direktno od škola.

Škole koje provode programe prevencije nasilja u vezama najčešće provode program koji su osmislile udruge, a manji dio edukativnih programa je razvijeno u okviru samih škola. Radionice i predavanja izvode nastavnici/e, stručne/i suradnice/i, studenti/ce i/ili osoblje udruga i najčešće se provode u trećim razredima.

Pismeno su kontaktirane sve škole i učenički domovi i od ukupno 37 srednjih škola **grada Zagreba** za koje je provedena analiza (22 škole odgovorile su na poslani upitnik, a za njih 15 analiza je provedena putem web stranica škole) u školskoj godini 2010./2011. njih 11 provodilo je poseban program prevencije nasilja u adolescentskim/mladenačkim vezama. Od školske godine 2011./2012. još dvije srednje škole započele su s provođenjem programa prevencije nasilja u adolescentskim vezama. 2 škole obrađuju temu nasilja u adolescentskim vezama u sklopu drugih programa koje provode u školama. Jedna škola u sklopu radionica usmjerenih razvijanju socijalnih i komunikacijskih vještina obrađuje temu komunikacije u vezama mladih. Jedna škola provodi program *Nasilje nad ženama* s ciljem senzibilizacije učenika na problem položaja žena. 4 škole provode programe sprječavanja seksualnog zlostavljanja/uznemiravanja. Jedna srednja škola provodi program "Inicijativa mladića" – Budi muško klub s ciljem promocije rodno ravnopravnih normi, pozitivnih životnih stilova i nenasilnog ponašanja mladih muškaraca. 15 škola ne provode programe koji obrađuju temu nasilja u mladenačkim vezama, ali većina njih provodi neke oblike preventivnih programa i to najčešće programe usmjerene na ne nasilno rješavanje sukoba i prevenciju vršnjačkog nasilja.

Škole koje provode programe prevencije nasilja u adolescentskim vezama najčešće provode program koji su osmislile nevladine organizacije. U gradu Zagrebu najčešće se koristi program Društva za psihološku pomoć „Prevencija nasilja u mladenačkim vezama“. Programe u školama provodi ili stručno osoblje škole (pedagoginja, psihologinja) ili studenti (psihologije, edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, socijalnog rada). Programi se većinom provode u trećim razredima.

U analizu preventivskih programa uključeno je i 6 učeničkih domova za koje su podaci prikupljeni web analizom. Jedan učenički dom provodi program *Ljubav i spolnost*, a jedan učenički dom u sklopu različitih tema obrađuje i temu ravnopravnosti spolova.

U **Primorsko-goranskoj županiji** kontaktirano je 20 srednjih škola (19 iz Rijeke i 1 iz Crikvenice). 9 škola odgovorilo je na poslani upitnik, a za tri škole podaci su preuzeti s web stranica škole i školskog programa. Analiza je pokazala da su 3 srednje škole Primorsko-goranske županije provodile posebne programe prevencije nasilja u adolescentskim vezama u školskoj godini 2010./11., a dvije srednje škole su izvijestile da takve programe provode od školske godine

2011./12. 7 srednjih škola ne provodi programe prevencije nasilja u mladenačkim vezama, ali svih 7 škola provodi programe prevencije nasilja.

Programe prevencije nasilja u adolescentskim vezama koji se provode u ovim srednjim školama osmislile su ili nevladine organizacije ili stručno osoblje škole, a programi se najčešće provode u trećim razredima.

U **Istarskoj županiji** kontaktirano je 20 srednjih škola. Njih 12 odgovorilo je na upitnik, s tim da je jedna škola koja je odgovorila odbila sudjelovati u upitniku, te je u konačnici analiza provedena na 11 srednjih škola. U školskoj godini 2010./2011. samo je jedna škola u Istarskoj županiji provodila poseban program prevencije nasilja u adolescentskim vezama, a jedna škola je izvijestila da je s posebnim programom započela u školskoj godini 2011./2012. Jedna škola obrađuje temu nasilja u adolescentskim vezama u sklopu drugih programa koje provode u školama, te ta ista škola uz još dvije sudjeluje u predstavi WTF Forum Teatra u kojemu je tema bila nasilje u adolescentskim vezama. Ostale analizirane srednje škole provode neke oblike preventivnih programa i to najčešće programe usmjerene na ne nasilno rješavanje sukoba i prevenciju vršnjačkog nasilja.

U **Međimurskoj županiji** kontaktirano je 7 srednjih škola (šest iz Čakovca i jedna iz Preloga). Svih 7 škola pristalo je na sudjelovanje u istraživanju i odgovorilo je na poslani upitnik. Istraživanje je pokazalo da dvije srednje škole provode poseban program prevencije nasilja u adolescentskim vezama (u školskoj godini 2011./12.). Tri srednje škole obrađuju teme nasilja u adolescentskim vezama i rodno uvjetovanog nasilja u sklopu drugih programa koje provode u školama. Preostale dvije srednje škole provode druge oblike prevencijskih programa u kojima, između ostalog, obrađuju teme vršnjačkog nasilja i ne nasilnog rješavanja sukoba.

Škole koje provode programe prevencije nasilja u adolescentskim vezama program provode u trećim razredima, a izvode ih studentice Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta.

U **Osječko-baranjskoj županiji** u analizi školskih preventivnih programa sudjelovale su 4 srednje škole. Dvije srednje škole provode poseban program prevencije nasilja u adolescentskim vezama, dok dvije srednje škole nemaju programe koji obrađuju temu nasilja u adolescentskim vezama, rodno uvjetovanog nasilja i nasilja u partnerskim odnosima. Te škole provode prevencijske programe u kojima obrađuju temu vršnjačkog nasilja i nasilja među mladima.

Programe usmjerene prevenciji nasilja u adolescentskim vezama osmislile su nevladine udruge, a u školama ih provodi nastavno osoblje.

Zaključci i preporuke:

Ishod našeg rada na analizi politika vezanih mlade i rodno uvjetovano nasilje te identifikacije programa koji se provode na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou ove su preporuke. One mogu biti korisne u formuliranju zahtjeva i ciljeva zagovaranja koji će, nadamo se, dovesti do boljega policy i zakonskog okvira, kvalitetnih preventivnih programa te unaprijediti transparentnost rada institucija.

1.

U velikom dijelu analiziranih dokumenta udruge su prepoznate kao važan dionik uključen u realizaciju mjera vezanih uz prevenciju nasilja. Tako su prema Nacionalnom programu za mlade "županije, gradovi i općine pozvani djelovati u partnerstvu s državom i organizacijama civilnog društva u ostvarenju ciljeva i provođenju aktivnosti za dobrobit mladih". Udruge rade odličan posao u području prevencije uz ograničene ljudske i materijalne resurse. Prepoznate su i kao partneri/suradnici drugim institucijama i ustanovama, primjerice škole se velikim dijelom oslanjaju na udruge te provode programe, koriste priručnike, sudjeluju na treninzima i u projektima udruga.

Kako bi se osiguralo kvalitetno i učinkovito provođenje politika, te kontinuiran rad na prevenciji nasilja nužna je suradnja lokalnih vlasti s organizacijama civilnog društva, komunikacija i mehanizmi uključivanja i konzultiranja te jasan uvid lokalnih vlasti u potrebe, ciljeve i mogućnosti udruga u provođenju programa prevencije. Nužno je da lokalne vlasti prepoznaju potencijal udruga te ih adekvatno podrže kroz uključivanje u strategije kao važne aktere u provođenju mjera te kroz odgovarajuću financijsku podršku, dodjelu prostora udrugama...

Organizacije civilnog društva trebaju biti uključene u programiranje, provedbu i nadzor pretpristupnih i strukturnih fondova Europske unije te informirane o mogućnostima financiranja udruga iz ovih fondova.

2.

Tijela državne vlasti su, u određenim područjima, usvojila politike i strategije koje omogućavaju kvalitetan rad na prevenciji nasilja te su javnosti dostupni podatci o njihovom provođenju.

Regionalna i lokalna samouprava trebala bi se pridržavati zajedničkih smjernica i uložiti dodatne napore kako bi se dostigli standardi uspostavljeni na nacionalnom nivou, kako u području unaprjeđenja politika i praksi, tako i u području otvorenosti i dostupnosti informacija javnosti. S obzirom na uočene regionalne razlike u pristupu pitanju prevencije i sprječavanja različitih oblika nasilja, važno je raditi na procjeni potreba u lokalnim zajednicama te osigurati podjednaku dostupnost i kvalitetu programa u svim regijama.

3.

Prilikom prikupljanja podataka susrele smo se s brojnim izazovima koji ukazuju na nedovoljnu otvorenost lokalne uprave i institucija prema građanima/kama, ali i na probleme vezane uz rad samih institucija. Isto tako moramo napomenuti da su uočene i neke regionalne razlike i utvrdile smo da je dostupnost informacija i otvorenost vlasti nije jednaka u svim regijama. Institucije često ne odgovaraju na dopise u zakonom propisanom roku, ne posjeduju informacije o provođenju politika i programa u njihovoj nadležnosti i/ili ih nisu spremne učiniti dostupnima javnosti. Prikupljanje podataka o nasilju među djecom i mladima, razvoj, provođenje, praćenje i financiranje preventivnih programa je odgovornost tijela državne vlasti, regionalne i lokalne uprave i samouprave. Javne

ustanove moraju biti otvorene za građane/ke i pružiti tražene informacije. I dok je dio politika dostupan javnosti na internetskim stranicama, situacija je drugačija s izvješćima o provedbi određenih politika. Istraživanje je pokazalo nužnost poboljšanja sustava praćenja provođenja politika te dostupnosti informacija o provođenju politika na Internetnim stranicama. Problem je nedostatak sustavnog monitoringa i evaluacije javnih politika, tako da se politika za novo razdoblje kreira bez relevantnih informacija o rezultatima prethodne, a često je i kašnjenje u donošenju politike kao što je sada slučaj s Nacionalnim programom zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2012. godine.

Isto tako, potrebna je veća spremnost na uključivanje građana/ki i civilnoga društva u procese donošenja i provedbe javnih politika. Potrebno je daljnje jačanje transparentnosti rada tijela javne vlasti u postupcima oblikovanja javnih politika i dosljedno provođenje odredbi Kodeksa savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata na razini lokalne i regionalne samouprave.

4.

Analiza nacionalnih strategija, politika, te regionalnih i lokalnih planova djelovanja za mlade ukazuje da pri izradi dokumenata rodna perspektiva nije dio nacionalnih i lokalnih *policy* okvira za mlade. Neke razvojne strategije županija naglašavaju važnost promicanja i edukacije o ravnopravnosti spolova, iako niti jedna strategija ne provodi konzistentno rodnu dimenziju. Stoga bi bilo važno u proces razvoja politika na nacionalnoj i lokalnoj razini uključiti stručnjake/inje koje se bave pitanjem rodne ravnopravnosti i tako osigurati da perspektiva rodne ravnopravnosti bude uključena u svaku politiku na svim razinama.

Neophodno je uključivanje rodne perspektive u politike programe i strategije koje se bave pitanjima djece i mladih na nacionalnom i lokalnom nivou.

Novi Nacionalni program za mlade treba voditi računa o posljedicama koje će svaka akcija imati na mladiće i djevojke kako bi osigurao da djevojke i mladići imaju jednaku korist od politika i programa u političkoj, ekonomskoj i društvenoj sferi. Dokument bi također trebao uključiti ciljeve i mjere koje će doprinijeti prevenciji rodno uvjetovanog nasilja.

5.

Donositelji/ice odluka ne prepoznaju u dovoljnoj mjeri važnost i dobrobit koju donosi integrirani i sustavni pristup prevenciji nasilja. Programi prevencije nasilja, pa tako i nasilja u adolescentskim vezama nisu prepoznati kao ključni prioritet rada na lokalnom nivou, što se onda odražava na prikupljanje informacija i dokumentiranje programa. Potrebno je razviti dugoročnu strategiju prevencije nasilja koja će uključiti i sustavno prikupljanje informacija o provođenju programa prevencije i financiranim programima udruga te vrednovanje učinaka programa na korisnike/ce. Isto tako je potrebno kontinuirano financiranje programa koji su se pokazali učinkoviti te poticanje međusektorske suradnje. Potrebna je i bolja koordinacija institucija i OCD-a koji rade na prevenciji u lokalnoj zajednici te izraditi katalog/popis preporučenih programa koji bi bili dostupni svim dionicima.

6.

Nasilje među mladima uključuje širok spektar neprihvatljivog ponašanja od nazivanja pogrđnim imenima, prijetnji, ogovaranja, ignoriranja, omalovažavanja pa sve do šamaranje, udaranja, naguravanja, oduzimanja stvari ili novca, bullyinga, različitih oblika fizičkih sukoba, primjenu oružja. Mjere se provode sukladno Nacionalnom programu za mlade i Nacionalnoj strategiji prevencije

poremećaja u ponašanju djece i mladih. Jedan od oblika nasilja predstavlja i nasilje u vezama mladih koje nije prepoznato u navedenim strategijama. Međutim Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava govori o provođenju mjera suzbijanja nasilja među mladima uključujući i adolescentske veze.

Stoga bi bilo neophodno da i ostale strategije predvide mjere prevencije nasilja u vezama te da programi prevencije nasilja među mladima uključuju i temu rodnih stereotipa i uloga te nasilja u vezama mladih.

U tijeku je proces uvođenja odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo u formalni obrazovni sustav. Između ostalog komponente koje uključuje su vezane uz ljudska prava, odgoj za mir i nenasilje, učenje o demokratskom građanstvu te je kurikulum postavljen dovoljno široko da omogućuje uključivanje teme rodno uvjetovanog nasilja i prevencije nasilja u vezama mladih.

Dokumenti korišteni u analizi

Nacionalne strategije, programi i zakoni

Zakon o ravnopravnosti spolova
Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji
Nacionalni program za mlade 2009.-2013.
Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, 2011.- 2016
Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012.
Nacionalna politika za ravnopravnost spolova 2011.-2015.
Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 2008.-2009.
Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006.- 2012.

Grad Zagreb

ZAGREBPLAN Razvojna strategija Grada Zagreba-Strateška razvojna usmjerenost do kraja 2013. godine
Zagrebačka strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine
Program socijalne politike Grada Zagreba od 2009. do 2012.
Zagrebačka strategija za djecu od 2008. do 2012. godine
Gradski program djelovanja za mlade Grada Zagreba
Pregled dosad učinjenog na području psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji
Izvešće o provedbi mjera i aktivnosti za 2010. iz Zagrebačke strategije jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008.do 2010.
Izveštaj o izvršenju Programa socijalnog značenja za Grad Zagreb u 2010. za razdoblje siječanj-lipanj 2010.
Izveštaj o izvršenju Programa socijalnog značenja za Grad Zagreb u 2010. za razdoblje siječanj-lipanj 2010.
Izveštaj o izvršenju Programa socijalnog značenja za Grad Zagreb u 2010. za razdoblje siječanj-lipanj 2010.
Izvešće o provedbi mjera i aktivnosti za 2010.iz Programa socijalne politike Grada Zagreba od 2009.do 2012.
Izvešće o stanju i kretanju sigurnosnih pokazatelja u Gradu Zagrebu 2010.
Izvešće o provedbi mjera i aktivnosti za 2011. iz Programa socijalne politike Grada Zagreba od 2009-2012
Izvešće o provedbi mjera i aktivnosti za 2011. iz Zagrebačke strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u razdoblju od 2011-2015

Primorsko-goranska županija i gradovi u PGŽ

Regionalni operativni program PGŽ 2008.-2013.
Strateške smjernice rada PGŽ 2009 – 2013. godine
Razvojna-strategija-PGŽ-2011-2013
Akcijski plan provedbe Razvojne strategije PGŽ 2011.-2013.
Komunikacijska strategija za upravljanje i provedbu Razvojne strategije PGŽ
Komunikacijski akcijski plan
Plan zdravlja PGŽ-e 2005. g.

Plan zdravlja za PGŽ 2007. – 2012.

Izvešće o provedbi Plana za zdravlje PGŽ 2009. i 2010. g.

Socijalna karta PGŽ

“Sigurna kuća” – nasilje u obitelji u PGŽ s akcijskim planom cjelovitog sustava zaštite od nasilja u PGŽ za razdoblje 2007 - 2009.

Program rada Županijskog savjeta mladih za 2011. godinu

Smjernice Gradonačelnika Grada Rijeke za mandatno razdoblje 2009. - 2013. godine

Program za mlade Grada Rijeke za razdoblje 2009.-2013.

Izvešće o provedbi Akcijskog plana Programa za mlade Grada Rijeke za 2011. godinu

Akcijski plan Programa za mlade Grada Rijeke za 2012. godinu

Socijalni program Grada Rijeke u 2011. g.

Informacija o provedbi Socijalnog programa Grada Rijeke u 2011. g.

Projekt ukupnog razvoja Grada Crikvenice 2006. – 2011. (sažetak)

Gradska slika zdravlja i gradski plan za zdravlje (prosinac 2004.)

Grad Crikvenica - Plan razvojnih programa za 2012. godinu

Proračun Grada Crikvenice za 2012. godinu

Program rada Savjeta mladih Grada Crikvenice za 2012. g.

Izvešće o radu Županijskog povjerenstva za ravnopravnost spolova za razdoblje 1. siječnja - 30. lipnja 2011.

Istarska županija i gradovi u IŽ

Socijalni program Grada Vodnjana

Program rada Vijeća za komunalnu prevenciju Grada Buja 2011.-2012.

Godišnje izvješće o provođenju programa rada na suzbijanju zlouporabe droga i maloljetničkog devijantnog ponašanja u 2010. god.

Obrazac za izvještavanje o provedbi mjera Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih za 2011. god.

Materijal za tematsku sjednicu gradskog vijeća održanu 2011.godine

Program socijalno zdravstvenih potreba Grada Pazina za 2012. godinu

Provedba Nacionalne strategije zaštita od nasilja u obitelji za razdoblje 2011. do 2016.

Izvešće o provedbi Nacionalne strategije i akcijskog plana suzbijanja zlouporabe droga za 2010. godinu na razini Istarske županije

Izvešće o provedbi Programa aktivnosti za sprečavanje nasilja među djecom i mladima za 2010. i 2011. godinu

Provedba protokola o pristupanju u slučaju nasilja u obitelji

Regionalni operativni program (ROP) Istarske županije

Županijska razvojna strategiju Istarske županije 2011. – 2013.

Plan za zdravlje 2011. - 2013.

Plan za zdravlje 2011.

Međimurska županija i gradovi u MŽ

Razvojna strategija Međimurske županije 2011.-2013.

Regionalni operativni program Međimurske županije za razdoblje 2006-2013.

Strategija razvoja ljudskih potencijala Međimurske županije (2011)

Županijske program djelovanja za mlade Međimurske županije (2007)

Županijska slika zdravlja i prioriteta u očuvanju zdravlja stanovništva međimurske županije (2004)

Strateški okvir Županijskog plana za zdravlje na temelju Slike zdravlja stanovništva Međimurske županije (2004)

Plan zdravstvene zaštite Međimurske županije (2010)
 Program rada Savjeta mladih Međimurske županije za 2010. godinu
 Savjet mladih Međimurske županije: Izvješće o radu za 2010. godinu
 Program rada Savjeta mladih Međimurske županije za 2011. godinu
 Izvješće o radu povjerenstva za ravnopravnost spolova Međimurske županije za 2010. godinu
 Izvješće o radu povjerenstva za ravnopravnost spolova Međimurske županije za 2011. godinu
 Akcijski program rada povjerenstva za ravnopravnost spolova Međimurske županije za 2012. godinu
 Izvještaj evaluacijskog tima za Vijeće za prevenciju Čakovec: procjena potreba i resursa
 Izvješće o radu Županijskog odbora za zaštitu i promicanje ljudskih prava Međimurske županije za 2008. i 2009. godinu
 Izvješće o radu Županijskog odbora za zaštitu i promicanje ljudskih prava Međimurske županije za 2010. i 2011. godinu
 Izvješće o radu Županijskog odbora za zaštitu i promicanje ljudskih prava Međimurske županije za 2010. i 2011. godinu
 Izvješće o radu Županijskog odbora za zaštitu i promicanje ljudskih prava Međimurske županije za 2008. i 2009. godinu
 Izvješće o provedbi nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009 do 2012. godine, za 2011. godinu za Međimursku županiju
 Izvješće o provedbi kampanje Vijeća Europe za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom "Jedno od pet" u 2011. godini za Međimursku županiju
 Izvješće o preventivnim aktivnostima vezano na rodno uvjetovano, međuvršnjačko i obiteljsko nasilje za razdoblje 2010.-2011. godine (Policajska uprava međimurska)
 Izvješće o radu Savjeta mladih Grada Čakovca za 2010. godinu
 Program rada Savjeta mladih Grada Čakovca za 2011
 Izvješće o radu Savjeta mladih Grada Čakovca za 2011
 Program rada Savjeta mladih Grada Preloga za 2012. godinu
 Socijalni plan Grada Preloga za 2012. godinu
 Izvještaj Zavoda za javno zdravstvo Čakovec o provedenim preventivnim programima 2010/2011
Izvješća o postojećim preventivnim programima u Međimurskoj županiji u 2010. i 2011.
 Izvješće o provedbi kampanje Vijeća Europe za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom "Jedno od pet" u 2011. godini za Međimursku županiju
 Izvješće o provedbi nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009 do 2012. godine, za 2011. godinu za Međimursku županiju
 Izvješće o preventivnim aktivnostima vezano na rodno uvjetovano, međuvršnjačko i obiteljsko nasilje za razdoblje 2010.-2011. godine (Policajska uprava Međimurska)
 Izvještaj Udruge Osmijeh o projektu "Prevencije zlostavljanja i vršnjačkog nasilja"
 Izvještaj projekta "365 dana aktivizma protiv rodno uvjetovanog nasilja" (Udruga Zora)
 Izvještaj projekta "Moj izbor je prevencija" (Udruga Zora)
 Izvještaj projekta "Ja biram" (Udruga Zora)

Osječko-baranjska županija i gradovi u OBŽ

Akcijski plan provedbe Županijske razvojne strategije OBŽ 2011. - 2013.
 Županijska razvojna strategija Osječko-baranjske županije 2011. - 2013.
 Program rada Povjerenstva za ravnopravnost spolova gradskog vijeća Grada Belog Manastira za razdoblje 2007-2008
 Program Savjeta mladih Grada Belog Manastira za 2012.; Programu rada savjeta mladih za 2011.
 Grad Belišće - Gradski program djelovanja za mlade – usvojen 2008g.
 Strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom grada Đakova od 2011.do 2015.godine